

BIBLIOGRAFIA

Jaume SABATÉ I ALENTORN: *Antroponímia i Toponímia del poble i terme municipal del Lloar*, Tarragona (Inst. Ests. T.) 1988, 209 p. i 8 mapes f.t.— El Priorat comptava fins fa poc amb tres inventaris toponímics complets, o almenys havent els autors fet un esforç perquè ho fossin al màxim: Arbolí, Cabacés i La Morera de Montsant. L'espai prioratí toponímicament analitzat s'amplia ara en 680 ha, corresponents al terme municipal del Lloar. Jaume Sabaté Alentorn, l'autor, defensa aquesta ortografia del nom del seu poble, en contradicció amb la que aporten altres publicacions prestigioses. Es fonamenta en set documents dels segles XVI, XVII i XVIII, en tots els quals el substantiu va precedir de l'article definitiu; en algun d'ells, apareix una —h— pretesament antihiàtica i, en algun altre, s'ha suprimit la -r final i s'ha accentuat la -à.

El treball està estructurat en la forma fins no fa gaire entesa com a tradicional, agrupant els topònims pels genèrics i donant al final una llista alfabètica dels noms. L'obra comença amb descripcions útils sobre el terme municipal, independitzat del de La Figuera el 1812; l'economia, la dialectologia, la baronia de Cabacés, el nucli urbà, i es tanca amb vuit mapes, que ocupen vuit pàgines, cadascun d'ells dedicat a una matèria. Ocupa 209 pàgines d'un format en octau, habitual en l'editor, l'Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. És remarcable que en un terme més aviat petit s'hagin anotat 1415 noms en territori del municipi, més els molt coneguts al Lloar corresponent a termes veïns, amb els quals el recompte puja a 1.503. Hi ha, encara, una llarga llista alfabètica amb els cognoms lloarencs predominants, no numerats, extrets dels llibres parroquials de naixements a partir del 1744 i fins al 1961. El recull és minucios i meticulós. L'escorcoll documental és important. A més de la documentació del municipi, de la parròquia, de la Cooperativa Agrícola i d'alguns particulars, se n'ha examinat a La Figuera i a Torroja. És un text escrit amb la il·lusió de la persona enamorada del seu poble i del seu país. Sabaté coneix el terme pedra per pedra i persona per persona. Ja n'havia escrit una *Guia*, aleshores de *Lloà* (Llibres de la Medusa, 1980), i és secretari de l'Ajuntament, de molts anys ençà. Aquests antecedents han afavorit el seu recull toponímic, redactat amb uns termes objectius, però càlids, amb esclatxes que deixen que s'escolin dintre el text guspires poètiques, anècdotes pintoresques, records d'infantesa (a l'Ametller de la Caseta descriu de quina manera el ruc del Boter i la somera de l'avi Roc es van estimbar per un espadat de 5 metres d'altura) i fragments de la petita història vilatana, tot presentat amb un aire de bonhomia i un deix d'humanitat, a vegades no exempt d'un cert matís irònic, com quan explica que la primera carretera va arribar al poble passant pel coster del Melitxó malgrat que tothom havia dit sempre que l'única cosa no possible en aquest món era que un camí passés per aquell coster. Les cases del poble hi són anomenades

carrer per carrer, d'una en una, i els renoms (una llista de 259 en una viletta on ara viuen 185 veïns) en llur majoria són documentats i tots actuals, si més no en el record, i molts van acompanyats d'informació concisa i clara sobre el personatge i, de tant en tant, transcriu alguna cobla que s'hi refereix. En un terme petit com s'ha dit, identifica 66 partides de terra. Intueix que la *Llobatera* (628) podia haver estat una mateixa cosa amb la *Llevatera* (840), un tros de terra molt fèrtil, contigus, vora la font de Minfami, encara que avui es cregui que la *Llobatera* és un testimoniatge de la presència pretèrita de llops. Als *Caragols* (611) fa notar la presència de fòssils en els tallats calcaris. Crida l'atenció que hi hagi les *Soltetes* (652) i la *Sorteta* (638), aquest últim un pretèrit datat el 1621, que Sabaté sospita que es podria localitzar al costat de les *Soltetes*. Dels *Tortells* (622) i el *Tortellet* (819) només diu que són indrets fèrtils. De l'*Aneral* explica que és vora el poble, tocant a la font Vella; hi ha vacil·lació entre l'*Aneral* (632) i la *Neral* (843), amb pluralització els *Anerals* (973); l'únic document que aporta, del 1858, opta per la *Neral*. Als trossos de terra (n'annota 138 de singularitzats amb un nom concret) hi ha l'*Oira Gra* (882), un pretèrit del 1621, no localitzat topogràficament, potser allà on es van descobrir les restes d'una olla. *Narques*, no anotat com a renom ni com a nom de casa, apareix com a especificador d'un coster (771) i d'un alzinar (904). *Raïder* (797), tampoc no identificat, del 1842, i els *Antreïssats* (804), del 1876, tampoc no se'ls ha poguts localitzar topogràficament. *Gàpito* (740), que dona nom a un collet, no figura entre els renoms. Els cingles, les roques i les coves són molt abundants. També ho són els senyals deixats pels rebesavis prehistòrics: s'annoten 24 noms de dibuixos gravats en pedres i coves i altres senyals indicadors d'una activitat humana remota. Encara ho són més, fins a 57, els arbres singularitzats, entre els quals l'*Oliver Solser*, que fa olives aptes per a posar en sols (definit al DCVB però exclòs de la GEC). En el text, s'observen localismes: olives *maurades* en sal (1335), terra *panalenca* (788) groga, fina i espessa, que origina el Panal del Perera; *baixest* (586, 659, etc.) en el sentit de pas per on es pot baixar amb dificultat; *xompània*, *xompo* (930), persona o cosa feixuga, immòbil, poc traçada. Estableix la diferència entre la significació de coll, collet i collada (746). Reconeix «Andorrials» (803) com a castellanisme, tot i que no s'està d'utilitzar-lo algun cop dintre el text. Fa l'efecte d'un recull exhaustiu (malgrat el risc que comporta una afirmació amb aquest adjectiu) fet, tornem-ho a dir, amb un gran coneixement, minucios, del territori explorat, amb rigor i seriositat, i adobat amb un profund sentiment d'amor a la terra.

R. A. A.

Ramon AMIGÓ ANGLÈS: *Materials per a l'estudi dels noms de lloc i de persona, i renoms, del terme de Reus*, Reus (Associació d'Estudis Reusencs – Rosa de Reus; imprès a Lleida) 1988.— Obra magna del nostre millor i més fecund dels especialistes en la matèria (si totalitzem els reculls onomàstics publicats i signats, i els que —anònimament i modesta— ha ajudat a publicar, assessorant i col·laborant de moltes maneres), aquest nou inventari de noms de lloc i de persona afina encara, cosa que semblava impossible, els anteriors que ja podien ser considerats perfectes. Es tracta d'un gros volum de més de 600 pàgines (631 de text), amb tres excel·lents mapes fora de text (—del terme de Reus actual: a) els barris, les vies de comunicació i els barrancs; b) les partides de terra i els masos; c) les partides pretèrites). Presenta l'obra, amb la competència que tots li coneixem, el professor Joan Veny, de la Universitat de Barcelona, en un *Pròleg* del qual extractarem els paràgrafs següents:

[Comparant el treball actual amb la seva primera versió, del 1957]: «S'hi incorporen millores de contingut i de presentació. En lloc de les 1.622 unitats onomàstiques

de la primera edició, ara en trobem 3.843, més del doble, resultat d'enquesta directa, on als noms de lloc s'han afegit els antropònims i renoms, tots ells presentats per ordre alfabètic; aquest ordre facilita la consulta del nomenclàtor i, d'altra banda, se salva la tradicional classificació temàtica recurrent a genèrics (...). La quantitat de documentació que s'agrega ara és ingent, especialment referida als segles xv i xvi; basta dir que la llista de fonts manuscrites, és a dir, de cadastres, capbreus, censos, estimes, registres, talls, etc., ¡arriba a 139!»

«M'agradaria fer veure amb uns exemples la meticulositat i importància del treball realitzat per Amigó. Comencem per la toponímia. Els topònims són objecte d'identificació, sempre amb la prudència que desitjaríem (...); l'autor explica sovint la motivació (que pot haver romàs opaca) (...); enumera els noms successius d'un carrer (...); dóna una breu notícia biogràfica de la persona a qui ha estat dedicat (...); explica les vicissituds que ha sofert una entitat (...); dóna compte del polimorfisme toponímic (...); ens assabenta de la lluita entre formes antigues i modernes (...); reflecteix les variants fonètiques (... per dissimilació de líquides, per centralització de la o ..., per reducció del diftong), que, en algun cas (...) porta l'aval de segles; mostra casos de polimorfisme morfològic (...); indica el grau d'ús dels topònims (...); fa apreciacions estilístiques, subratllant el paper de la ironia (...); inclou locucions toponímiques (...); constata petrificacions de vells mots (...)» [Tot això amanit evidentment, en els llocs on posem punts suspensius, pels exemples adients].

[Continua el Doctor J. Veny] «Pel que fa a l'antroponímia, el coneixement dels nostres cognoms es veu substancialment enriquit gràcies a la nova documentació aportada. La profusió d'aquesta al llarg de les fonts que esglaonen els segles investigats permet seguir clarament els canvis antroponímics, com el de *Brugar* (s. xiv), per metàtesi, en *Burgar* (des del s. xvi), o el de *Reboster*, per assimilació vocàlica, en *Robuster* (amb fluctuació de formes fins al s. xviii). També apareixen cognoms no enregistrats als diccionaris antroponímics o exhaustius, cognoms que són bé actuals com *Enveja*, *Cotxí* i *Muntriu*, bé pretèrits com *Giscarol* (o *Guiscarol*), *Vallfogó*, *Vergonyós*, *Rofiach* o *Resplant*. Algun, com *Pentinat*, orfe de documentació, rep ara aquest suport des del s. xvi.»

[Joan Veny s'estén després sobre la importància de la malnominació, i de l'interès de la contribució aquí d'en Ramon Amigó]* sovint els renoms «són objecte d'atestació molt abans que» els apel·latius (...); «la referència escrita (...) ens aclareix l'enllaç d'un hipocorístic amb el nom de fonts de l'individu (...) i fa possible de seguir adaptacions formals (...), de sorprendre la formació d'etimologies populars (...), o de documentar hipocorístics que no coneixien tradició escrita (...)» [I detalla la tipologia, en camps semàntics, dels malnoms —sempre amb la contribució de models característics].

Afegirem que és instructiva la lectura de la introducció que fa En Ramon Amigó de la seva obra: hi dóna detalls sobre els seus mètodes d'investigació, i altres notes materials sobre aquesta edició; sobre el terme estudiat; sobre els cognoms predominants (amb estadístiques, d'ara i del 1800); sobre el misteriós significat de la paraula «Reus»; sobre la pronunciació i anotació fonètica —simplificada— adoptada; la normalització, etc.

«Bell, útil i sòlid producte», aquesta obra (en paraules d'En Joan Veny, que fem nostres —afegint que no ens estranya el valor del treball, coneixent com coneixem les possibilitats i els mèrits de l'autor).

* Rosa CABRÉ MONNÉ (ara professora a la Universitat de Barcelona), en un treball de curs del 1978, establí una llista de 222 renoms i malnoms (moderns o pretèrits) de Reus. En donàrem notícia en el nostre nº I (setembre 1980); alguns foren recollits per E. MOREU-REY (*Renoms, malnoms, motius i noms de casa*, B. 1981). Si hagués aprofitat aquesta font, En Ramon Amigó hauria pogut augmentar d'una bona dotzena la seva ja copiosa llista de sobrenoms reusencs. Però potser no calia, ofegats en obra tan monumental.

Joan SALA, Carles SOLER, Jordi FONOLLEDA: *La Masia a Sant Cugat del Vallès*, Terrassa 1988, 95 p. molt bellament il·lustrades amb fotografies.— Proposa, passim, notes històriques sobre cada masia —principalment les més antigues referències (i anotant canvis de nom). Llista dels masos medievals de Rubí (p. 16); les de Sant Cugat, Vall-doreix, Campanyà i Sant Medí, el 1553 (p. 30); llista el 1807 (p. 86-87: 58 noms). Dades sobre el lèxic del mas; i bibliografia final.— A la p. 85, un croquis de final del XVIII, poc aprofitable.

Josep SERRANO DAURA: *La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre). Història, règim senyorial* (...), Tarragona (Inst. d'Ests. Tarracs.) 1988, 263 p.— La molta documentació emprada per l'autor no és gaire aprofitable quant a onomàstica continguda. Sobresurten, només, en els apèndixs, termes com «illam turrem d'Alboçalaz» (ja en terres d'Ascó), l'any 1175, al noble «Spanol de Pradis» (origen del nom del poble, anomenat encara «Turris d'en Spanyol», el 1517); la relació de càrrecs municipals des del 1286 al 1832 (pp. 223-224)... Cognoms poc corrents: Barbillier, Engabas en 1286, Alambrer el 1348; amb alguns renoms: del Perxe (s. XVI-XVIII), Plasseta, lo Boverol, del Trullet, del Recó, Viris, etc.— Capbreu del 1607, amb noms dels propietaris i de les partides (Argamassa, Bonastra, etc.), algunes ja en terme d'Ascó (Aixalella, Asté, Gorrapte).— Una curiosa llista de pesos, mides, i diner, a les pp. 151-152.— Excel·lent edició crítica dels Privilegis i Costums (del 1517) de La Torre de n'Espanyol, pp. 171-200.

Salvador RAMON I VINYES, i Manuel M. FUENTES I GASÓ: *Inventari dels protocols notarians de l'Arxiu històric arxidiocesà de Tarragona*, Barcelona 1987, 339 p.— Quart títol de la sèrie «Col·lecció Catàlegs-inventaris d'Arxius eclesiàstics de Catalunya», editada pel Servei d'Arxius, Direcció G. del Patrimoni E. i D. de la Generalitat.— Segueix la pauta dels anteriors, i en mereix els mateixos beneplàcits.— Classificació cronològica per parròquies. Gran riquesa de contingut: molts dels protocols són del segle XIV, i alguns del XIII.— Índex de notaris o escrivans, i de rectors; i naturalment també topònimic de les parròquies.

Alvar MADUCELL: *Sant Joan Despí, un recorregut per la Història*, St. J. Despí, 1947, 347 p.— Entre capítols molt variats, anotem: sobre els topònims més antics (pp. 11-13 i 45: «Duodecimo», «Miziano»), basant-se sobre una bibliografia molt incompleta; malnoms col·lectius (p. 22: «paparres» els de St. Joan, «garses» els de St. Feliu, «cornuts» els de Cornellà) i individuals (pp. 27 sqq.: Can Mussiano —que vindria de Monsieur / Mussiú, i Muixú; Cal Muixet —mateix origen?—, l'Arquillarg, la Quima Xerina, la Merdera, Cal Maset —de Tomàs—, el Màlio —de l'Amàlia—, Cal Lula, Cal Lèrem, Cal Quicol, Cal Mainaus, Cal Recarai, etc.; Topònims medievals que suposem no inèdits (pp. 71 sqq.) i manlevats tots a l'obra del Dr. Balcells sobre el Baix-Llobregat; fogatges (el de 1376-1378, p. 165, manlevat també, i, pitjor encara: amb noms modernitzats, malaltia ja massa corrent en aquestes monografies locals. Un «Nonet», prenom, se salva de la crema.)— Altres fogatges, del XV i del XVI (pp. 184 a 187): com a prenom rar, un Màrius (si no és invent de l'autor, modernitzador de tot text). Noms dels carrers (pp. 216-218). Índexs (incomplets).

Josep M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ: *El Cartoral de Santa Maria de Roses (segles X-XIII)*, Barcelona (IEC) 1986 (= 1987), 157 p.— No cal insistir sobre el valor d'utilitat de les obres d'aquest tipus, quan són, com aquesta, posseïdores de les qualitats d'exigència metòdica, excel·lent presentació (bona introducció històrica, un xic breu; mapes molt clars), etc.— Presenta 121 documents, quasi tots inèdits, trets del cartoral (un del IX, 4 del X, 22 de l'XI, i els altres del XII i XIII; en còpia del XIII).— Índexs: de temàtiques, d'escrivans, d'abats, antroponímic general i toponímic; i selecció de paraules arromanesques.— Consulta obligada per a l'estudi de l'antroponímia antiga (i alguns topònims també). Per ex: una difunta «Guidenelle femina que vocaverunt Bellela», el 989; una «Grudelds que vocant bel[l]ucia» o «Bellucia que dicunt alio nomine Grudelds», el 995; una «Emma que alium nomen vocant Aurucia», el 1001; un «Rodevardus», el mateix any; etc. (El primer document, del 976? publicat en part per Villanueva, *Viage*, sembla haver estat interpolat). Entre els topònims: «Mardan» (= Marzà, a. 1061), «monte de Cruds» (= de Creus, mateix any), Mas «de Caca Milans» (Caça, s. XII), lloc dit «ad ipsam Buchuna» a Roses el 1110; etc.— Un document del 1217 al·ludeix a una Ermessenda «Escarraria», i sembla demostrar que el cognom «Escarré» modern pot tenir almenys dos orígens: «esquerrer», o, com aquí, potser, «des carner».— L'autor d'aquesta edició ho és també d'un resum fotocopiada de l'anomenat «Cartoral de Carlemany». Esperant una edició integral, molt anunciada i que mai arriba, n'ha establert unes regestes detallades, amb tots els *noms propis* continguts en cada document. Salvant alguna inevitable imperfecció, és important eina de treball que es pot consultar a l'Arxiu diocesà de Girona.

Miquel GALITÓ I PUBILL: *Castellnou de Seana abans i després del Canal d'Urgell (1840-1880)*, Lleida (Estudis Castellnouencs I) 1988, 70 p. més 4 f. fora de text. (La fotografia d'un mapa del terme, en f. de t., no és llegible).— Subratlla especialment el context geogràfic (amb els topònims, pp. 23-24). Interessants apèndixs onomàstics (p. 54 i sqq.). Transcripció de la taula del «Llibre de Varies del Comú (...)» (1829), de l'Arxiu municipal, que enumera 106 persones de Castellnou i 71 dels pobles del rodal (Barbens, Bellpuig, Ivars, Golmès, etc.), bastant d'ells amb el motiu o renom: lo Bepo, Garres, Geridet, Parrotet, Pejaume, Perxe, Petiu, Pocallet (que també és cognom), Roig del Mingo, Xeco, lo Xenca, Xinxó (que també és cognom); Ariasol, Brinyet, Tiell (de Castellnou), Govell (de Golmès), etc. El prenom més aparent aleshores és naturalment Josep (21,8%), seguit de Ramon (16,9%), Anton (9%), Pere (7,8%), Francesc (6%), Joan, Cosme, etc. Molt pocs prenomns femenins: Rosa, Madalena, Teresa, Raimunda... Altres documents del mateix arxiu, de 1838, 1846, i 1878, també aporten material toponímic i antroponímic (per ex.: Pla de la Golarda, el 1846; partida de Vallmaijó, el mateix any).

Emili CASANOVA: *El lèxic d'Antoni Canals*, València / Barcelona (Biblioteca Sanchis Guarnier, etc.; imprès a València) 1988, 295 p.— Pròleg de Joan VENY.— Després d'una erudita introducció, que comprèn una bibliografia exhaustiva, és treball considerable. Certament, el lèxic (aquí totalment i certerament examinat) d'Antoni Canals (1352-1419) no serva gairebé cap lligam amb l'Onomàstica. Amb tot, aquesta obra és importantíssima per al millor coneixement de la llengua dels segles XIV-XV, —ço que no pot deixar indiferent cap dels nostres lectors, —i de la llengua catalana en general. Intel·ligents i útils apèndixs (toponímics, camps semàntics, derivacions, etc.)— Una fita en la Lexicologia, la Dialectologia, la Història de la llengua.

Ramon AMIGÓ I ANGLÈS: *Comentaris sobre l'antic terme del «Territori» de Tarragona, in «La Canonja: llocs, termes i un capbreu»*, La Canonja 1987, pp. 127-140.— Notícies

sobre aquest «terme», ara oblidat, ben documentat antigament i fins al segle XIX, a la rodalia de Reus; amb moltes informacions toponímiques (demarcacions, partides, etc.). Topònims ara desapareguts, com el curiós de «Marmorta», «Torrent de Marmortes»; i d'altres ben situats.— Un mapa hauria augmentat el valor d'aquesta contribució històrica. I referències documentals.

Miquel S. JASSANS: *Toponímia de Rasquera*, Rasquera (Grup C. Rasquerà; imprès a Montblanc) 1988, 235 p.— Les comarques tarragonines (o sia pertanyents a la «província» de Tarragona, divisió administrativa vella d'un segle i tres quarts) tenen la sort de comptar sobre un estol d'investigadors que apilonen un corpus de topònims —el millor i més dens de la Península (en competència només amb el de les Illes). Aquesta vegada li ha tocat el torn a un terme bastant desconegut de, novament, la Ribera de l'Ebre; amb una obra que gairebé considerariem perfecta: de presentació i de contingut —resultat d'una dedicació persistent i d'una metodologia ben orientada (múltiples enquestes orals, i recerques en nombrosos arxius). L'Autor, Miquel SALVADOR JASSANS, ha recollit molt més de mil unitats onomàstiques (la numeració només arriba al 868, certament, però, de més d'alguns «bis», aplega forta quantitat de derivats sense numerar). Molt d'aquest material contribueix a augmentar la nostra riquesa lèxica, o a refermar-la: mots genèrics que romanen corònims, o passen a topònims: «los abals» (modernitzat: «els abalç»), «los adous», «les aubagues», «les aumerques» (?), «los bordissets» (col·lectiu, derivat de «bordís»), «la borja», cocó («cucó») i coconet, espona, espenadors, feixó, fou, «galatxo» (riereta seca; a Benissanet és «galarxo»), lligallo, recer, timba, tormina o turmina (de «torm»?), seniola, collgador, etc. Alguns gràficament metafòrics: «Lo Badall», per a designar un pas o coll estret. D'altres de curiosos, i no explicats: «Pas de Barrufemes» (fora terme), «Terracuques» (s. XVII). Gens banals tampoc, certs renoms o noms de casa: (moderns) Ca Banyot, Ca Bardalls (de «barda», «bardal»?), Ca Fitxango, Ca Flantxo, la Ginestarola (individual), Ca Garrupo, Ca Matalaiaia, Ca Melitxa, Ca Pospèl, Ca la Ti-Paua (de Ca Pau); del XIX: Ca Bileu, Ca Futxo... «La Graieta» no sabem si és orònim o antropònim.— Antropònims rars: el cognom, del 1492, «Gies». («Cosp», contra el que diu el pròleg, no és ni rar ni inexplicat: és cognom bastant corrent, i deu provenir d'un nom llatí). Inexplicats sí, topònims antics, com «On» (1206, etc.), perdut durant molt de temps, i localitzat novament, fa pocs anys, precisament per l'autor de l'obra (ha creat cognom: «Deon»); «Bien» (cognom?: a. 1263); el Puig «Bes» o «Etsbes» (a. 1206); «Massua» (àrab?); Etc.— Derivacions anotables: «Al-agadi» (1573) — «L'Aiguadís»; «La Balç» (a. 1294) — «Los Abals», Ubalda / Baldesca / «Ca Baldesco»; Ullastrell — «Juastrell»; etc. «Lo Bacaldó», no podria ser «Lo Volcador»?; i «Coll de Naolesa» (1573) hauria de grafiar-se «de Na Olesa».

No podem considerar encertada la «normalització» dels cognoms: el cognom, com el prenom, pertany a qui el porta, i no a cap Institució (o a cap generació de cinc cents anys enrera). Científicament, si es tracta de respectar la realitat, aquestes reformes innecessàries —en obres d'aquest nivell— quasi les podríem comparar a la inacceptable acció que consistiria en retocar dibuixos prehistòrics per a adaptar-los a les lleis de la perspectiva... Deixem les normalitzacions, i altres barcelonismes (l'article «el») per als *manuals escolars* —on pertoca fer-les. D'aquestes decisions discutibles, no n'és responsable l'autor: ho sabem. Però hem de repetir el nostre toc d'atenció.

Un únic retret: el mapa del terme (pp. 56-57) hauria guanyat molt en ser grafiat per l'autor (prestigiós pintor i dibuixant), en lloc de la reproducció confusa del de l'Institut Geogràfic. Ben clar, en canvi, el mapa del poble (p. 59).— En resum: una excel·lent aportació, i que mereix la més alta qualificació.

Albert TURULL I RUBINAT: *Topònims àrabis segarrencs*, in «Miscel·lània Cerverina - V», 1987, pp. 37-41.— L'autor, prosseguint metòdicament l'examen de la toponímia segarrenca, combinant-la sempre paral·lelament amb el context històric, estableix una llista de noms de lloc segurament, o possiblement, d'origen àrab: com Calaf, Vinaixa, Almenara, Conesa, Montlleó. Rebutja, raonablement, Torà. Tots els precedents, d'entre la mal anomenada macrotoponímia; en els topònims «menors» anota: La Faneca, El Seniol, Recolenjub (de l'Enjub), Múnia i Almúnia, Aiguaires (?), Alguaire, Albareda (?), Xercavins; i termina amb uns paràgrafs dedicats a mossarabismes (Ripaldes, etc.). Conclusió prevista: raresa de la toponímia d'origen àrab a la Catalunya vella.

Mikel de EPALZA: *El Campello: un nombre latino en època àrabe*, in «Información», Alacant, 6-V-1988.— Demostra com el nom del poble ha de ser anterior a la Reconquesta; confirmant-ho per la presència, enfront d'aquest «camp petit», d'un «Alfàs», o «camp gran». Enumera d'altres «Campello», i uns «Campet» i «Campellet».— I, a d'altres comarques, l'existència del mateix binomi.

Ignasi M. MUNTANER: *El document de dotació de l'Església de Sant Miquel d'Olèrdola (i 15)*, in «Butlletí del Grup d'Ests. Sitgetans», 41/42, ag. set. 1987, 3p. s.n.— En números precedents hem dit tot el bé que pensàvem de les parts anteriors d'aquest treball, de la seva exigent metodologia, i intel·ligent interpretació de les dades. L'autor ho completa ara amb aquest apèndix que comprèn: a) dades recollides posteriorment a la redacció i publicació dels capítols previs (i agraint les col·laboracions aportades; amb rectificacions en el text estudiant, etc.); completa per ex. la informació sobre l'antropònim «Elmerado»; i b) noms de partides de terra dels voltants d'Olèrdola (Magrinyà, Papiol, Trescorn (= confluència de tres termes), Vidrà, etc.; i s'esforça, molt raonadament i documentada, de localitzar-les. Acompanya aquest apèndix un mapa de l'antic terme amb la situació dels topònims esmentats en el document.

Maria Jesús RUBIERA, Mikel DE EPALZA: *Xàtiva musulmana (segles VIII-XIII)*, Ajuntament de Xàtiva (imprès a Alzira) 205 p.— Pulquèrrima edició. Els lectors hi pouran no solament la història —institucional, econòmica, etc.— i la geografia de Xàtiva, com a pretext central, ans també una síntesi de la història tota d'Al-Andalus, especialment l'Oriental; i, òbviament, molt de material onomàstic inclòs —especialment en la *primera part*— (p. 15-104): dades sobre les divisions territorials àrabs, la xarxa dels camins recordant l'itinerari de les vies romanes (especialment p. 19-21), basant traçats antics sobre topònims: Alberic (Al-bared), Alcosser (posada fortificada, i no castell), Alcàntera, Llosa; rutes marítimes, i talaies i punts defensius (fonamentant-se aixímateix sobre topònims: p. 24); sentit del topònim «Alforins» (a Ontinyent: graners estats, p. 27); explicacions sobre «rahal» i «alqueria» (pp. 27-28, a propòsit de la propietat rural); relació entre topònims (alqueries) i antropònims (propietaris, etc.) (p. 31: «Beni-»); sentit de l'abundància de la toponímia gentilícia sobre la distribució de terres; influència dels noms de clans o tribus (berbers o no): p. ex. «Benissa» dels «Banu Issa» (p. 99); identificació de llocs: Ènova (p. 42), Alasquer (Al-àscar = el campament, p. 45 i 54), etc.— Curiosa hipòtesi sobre la relació dels Mardanix / Mardonius, o Martínez? (Dozy), potser d'origen cristià o jueu.— Tot això acompanyat naturalment d'una abundància (a cada pàgina) de noms, cognoms, i renoms, de persones (recollits en Índex final pp. 179-190 —incomplet: hi manquen tots els noms de les pp. 155-156; mentre el de topònims ocupa les pp. 193-202).— La *segona part* (pp. 107-168) exposa la situació dels cristians de Xàtiva sota el poder islàmic: econo-

mia, religió, conversions, islamització general, etc.; la vida quotidiana musulmana, festes, imposició de noms; la geografia del rodal de Xàtiva: El Camp, l'Horta, les adzubies, les fonts, etc. (podrien identificar-se?); la fortalesa, les alcassabes, l'aljama, les mesquites, els alfòndecs, etc.— Els noms propis àrabs han estat transcrits segons les propostes del «Seminari Normalització dels arabismes en català» (Universitat d'Alacant - Octubre 1986).— Solidíssim compendi; set pàg. de bibliografia.

PUNTES

«D'aquells noms tan inefables donats a les puntes de mostra en els segles XVII i XVIII, en el XIX hi sobreviuen encara els de *Puntillons*, la *Palmeta*, els *Cors* i la *Serpeta*, tan característics de la zona d'Arenys, als que caldrà afegir-hi altres tan evocadors com *Mort i Passió*, el *Campanar de Sant Iscle*, el *Gra d'Ordi*, el *Coliflor en flor*, la *Petaca*, les *Punxes*, el *Sepulcret*, el *Sepulcre de Tona*, el *Molí de Vent*, el *Mosquit gros*, amb el *mitjà* i el *menut*, l'*Anell*, l'*Anell de la Reina*, l'*Ull de Sant Josep*, el *Cigarro*, la *Palma*, el *Mig pam pla*, la *Barca*, la *Guitarra*, etc.; i fins i tot una mostra que es veu arreu i que feien àdhuc les aprenentes, per la seva abundor rebia el nom de *La Pudor*. A la zona de la punta de Malgrat, fins més enllà de Lloret, hi ha altres noms tan pintorescs i originals com els d'*Algun dia*, el *Carril*, el *Barret de l'estudiant*, el *Vano*, les *Margarides*, l'*Espartera*, les *Debanadores*, el *Mostatxo de la reina*... Avui aquests noms s'han anat perdent (...)

J. M. P(ONS) i G(URI), «Museu Marés de la Punta»